# משמרות הכהונה

## א.

הרמב"ם בספר המצוות[1] מנה מצווה שיעבדו הכהנים במשמרות מסודרות ולא יעבוד כהן במשמרת שאינה שלו. חריגה אחת מצא הרמב"ם למצווה זו והיא עבודת הרגלים במקדש אשר בעבודה זו כל כהן מוזמן לעבוד כפי שנאמר[2]:

> וכי יבוא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אוות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ושרת בשם ה' אלוהיו ככל אחיו הלויים העומדים שם לפני ה'. חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות.

על פסוקים אלו דרשו רבותינו בספרי[3]:

> מנין אתה אומר כל המשמרות שווים בקרבנות הרגל הבאים מחמת הרגל תלמוד לומר ובא בכל אוות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. יכול לעולם? תלמוד לומר מאחד שעריך- בשעה שישראל נכנסים בשער אחד (=[4]בשלש רגלים).

שלושת הרגלים בפשט הספרי הנם חריגה ממצוות המשמרות וכך היא לשון הרמב"ם:

> היא שציוונו שיהיו הכהנים עובדים למשמרות, ותעבוד משמרה בכל שבוע ולא תהיה יד הכל מתעסקת יחד אלא ברגלים לבד שיעבדו אז המשמרות כולן בשווה וכל מי שבא יקריב.

המקור למצווה זו בתורה הוא האמור פה "חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות". מקור זה אכן מראה שיש חלק שבו לא ישתוו הכהנים אף ברגלים וזהו החלק שמכרו האבות זה לזה וחלקו בניהם בתי אב לכהונה, מכאן אנו יכולים ללמוד שישנן משמרות כהונה.

אמנם לשון זו מראה עובדה שהיתה חלוקת משמרות אך מנין לנו שיש ציווי לחלוקה שכזו?

---

[1] מ"ע ל"ו.

[2] דברים י"ח, ו' - ח'.

[3] שופטים פיסקה קס"ח.

[4] תוספת זו המופיעה בספרי לא מופיעה בגרסא המופיעה לפנינו בגמרא סוכה נה ע"ב.

לאור זאת הרמב"ן[5] כתב שמהתורה ישנו רק ציווי שברגל כל כהן יכול לשרת כרצונו, ואילו החלוקה במשך השנה אינה מתרי"ג המצוות אלא הלכה למשה מסיני. הלכה זו נתבצעה על ידי משה רבנו והורחבה על ידי שמואל ודוד כפי שתיארה הגמרא במסכת תענית[6]:

> משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר בא שמואל והעמידן על שש עשרה בא דוד והעמידן על עשרים וארבעה[7].

הרמב"ן מבאר שהיה רצון אלוקי שלא יעבדו כל הכהנים יחד בכדי שלא תיגרם במשך הזמן עצלות. על כן תיקן משה רבינו הפרדה ע"י משמרות, אך לא היה ציווי מפורש בתורה על כך כהבנת הרמב"ם.

הרמב"ן טען שהלשון של הרמב"ם בהלכות כלי המקדש מדויקת יותר, וזו לשון הרמב"ם בהלכות כלי המקדש[8]:

> משה רבנו חלק הכהנים לח' משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר וכך היו עד שמואל הנביא ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר... ומצוות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים, וכל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבוא הלוי מאחד שעריך וגו'.

מהלשון פה משמע אכן כהרמב"ן שהמצווה בתורה מתיחסת רק לרגל וכל השנה זו היא תקנתו של משה שבאה לאור הלכה למשה מסיני, ולכאורה ישנה סתירה בין דברי הרמב"ם לספר המצוות לדבריו במשנה תורה. כן יש להבין מהו הצווי הקיים בכל השנה לפי ספר המצוות?

## ב.

בהגדרת מצוות חלוקת המשמרות ניתן לחקור את החקירה הבאה:

---

[5] בהשגותיו על ספר המצוות שם.

[6] כז ע"א.

[7] למסקנת הגמרא החלוקה לכ"ד הייתה יחד עם שמואל.

[8] פ"ד ה"ג - ה"ד.

האם הקב"ה ציווה שכל משמרת תעבוד בזמנה ובדגש שלא בזמן אחר ולאו הבא מכלל עשה – עשה (כאשר לולי המצווה אמור היה הכהן לעבוד בכל אוות נפשו), או שמא המצווה היא שכל כהן יתייחד במשמרתו ולא יעבוד בזמן שאינו שלו שכן בזמן שאינו מיועד לו הרי הוא כעין זר בעבודה.

ברמב"ן ההבנה ברורה שדעתו כאפשרות הראשונה.

לשיטת הרמב"ן ההבנה הראשונית היא שכל כהן יהיה רשאי לעבוד בכל אוות נפשו אלא שהדבר יביא לתקלה וזו לשונו:

> שאילו היו הכל עובדים כל השנה ואי אפשר שלא יחזרו לעריהם ולבתיהם כשלא יהיה עליהם זמן קבוע בחזרתם לעבוד יארע בזה עצלה ויאוש ולכן קבעו להם זמן שיבואו בתיקון המשמרות ובתי האבות גם כן.

לרמב"ן הרחקת כהן שאינו במשמרת אינה נובעת מפגם בעבודה זו אלא מתוך ראיה שלטווח הרחוק הדבר יזיק בכך שלא יבואו מספיק כהנים לעבוד במקדש.

יוצא אם כן שחלוקת בשר הקרבנות בכל משמרת בא בכעין עידוד למשמרת שזו זמנה על כך שהגיעה לעבודה, ועל כן אין למשמרת אחרת חלוקה בכך. אמנם ברגל כאשר כולם אמורים לעלות למקדש אין למשמרת הקבועה למנוע את עבודת הכהנים האחרים בקרבנות הרגל שנשארו מחוץ לחלוקה.

נראה בעניות דעתי ששונה היא הבנת הרמב"ם ושיטתו הוא כהבנה השניה שהצענו בחקירה.

הרמב"ן כאמור תמה היכן מצוי הציווי לחלק את המשמרות בפסוקי התורה. הרמב"ם בספר המצוות הביא את הספרי שלמד מהמילים "לבד ממכריו על האבות" שהאבות (=ראשי בתי האב) מכרו שבת זו לך ושבת זו לי.

להבנת הרמב"ם יוצא אם כן שלכל בית אב ישנו קנין בשבוע מסוים ובכך הוציא הוא שבוע זה משייכות כל הכהנים, וכל זאת ציוותה התורה שימכרו זה לזה את שבתותיהם. העובד שלא בשבתו אם כן, אינו רק מסכן את הסיכוי שתמיד יהיה מי שיעבוד, אלא שעובד הוא בזמן שאינו ראוי לו.

שונה היא בכך עבודת הרגל מכל עבודת השנה. עבודת הרגל היא זו שעליה אמרה התורה "ובא בכל אוות נפשו".

עבודת הרגל מיוחדת היא לכל כהן וכהן. על כן, ברגל עצמו בעבודות הרגילות שאינן באות מצד הרגל יש צורך דווקא בכהן המשמרת הקבועה ולא באחרים שהרי הם כזרים לה. אמנם בעבודת הרגל שם כל משמרת ומשמרת מתאימה לה וראויה לעבותה.

לרמב"ם אם כן ישנה מצווה לייעד שכל כהן יעבוד בעבודה הראויה לו לפי זמנו. זאת בניגוד לשיטת הרמב"ן שאצלו הציווי (מהלכה למשה מסיני) הוא שלא יעבוד כהן בכל הזמנים אלא רק בזמן אחד.
לשיטת הרמב"ם יוצא אם כן שאין ברגל חריגה מתפקוד המשמרות בכך שאין שום הגבלה כפי שהבנו לעיל , אלא שהייעוד לעבודה מתרחב בעבודת הרגל וכל המשמרות הרי הם כמשמרת הקבועה לענין עבודת הרגל.

ג.

לאור הבנתנו ברמב"ם נראה שניתן ליישב את הסתירה בין ספר המצוות למשנה תורה.
את קיום הפרדת המשמרות וייעוד כל משמרת לזמנה ביצע כבר משה רבנו והרחיבו את פעולתו שמואל הנביא ודוד המלך[9], ולכאורה כבר לא נשאר לנו דבר במצווה זו.
אף עבודת כהן במשמרתו איננה מקיימת ציווי זה לרמב"ם שכן אין הכהן מייעד את זמנו אלא בא לעבוד בזמן המיועד לו[10]. אמנם כן ישנה מציאות אחת שנותרה אף לדורות הבאים ליעד כהנים לעבודתם וכל זאת דווקא ברגל.
ברגל כאשר מפסיקים אנו את ההבדלה הרגילה של המשמרות ונותנים אנו לכהני משמרת אחרת לעבוד ולחלוק בעבודת הרגל, הרי שבכך אומרים אנו שלעבודות הללו אין מיועדת רק המשמרת הפועלת השבוע אלא שמייעדים אנו לכך את כל המשמרות. בכך מקיימים אנו את מצוות ייעוד המשמרות אף לאחר חלוקת שמואל ודוד.

---

[9] בהבנה זו ניתן להבין כיצד שינו והרחיבו שמואל ודוד את תקנת משה:
ביאורנו שהצורך הוא בייעוד קבוע ולא ארעי מבאר שלא חשובה הכמות של המשמרות כמו הצורך שיהיה זמן קבוע ולא מתחלף לכל כהן. על כן כשראו שמואל ודוד צורך בכך הרחיבו על פי מראה הנבואה את מספר המשמרות.
אף לרמב"ן מובן הענין: הקב"ה הורה למשה בסיני כי יש לצמצם את מספר העליות של כל כהן למקדש וממילא הוספת משמרות מועילה לענין. על כן כאשר ראו במראה הנבואה כי ישנה התאמה בין המספר כ"ד לבין המשמרות, א"כ בוודאי שראוי ומותר הדבר ואין הדבר נוגד את תקנת משה.

[10] דברים אלו הינם בניגוד לדברי החתם סופר (בקונטרס י"ד המצוות שמודפס בסוף חידושי החתם סופר למסכת כתובות) שביאר שעבודת כהן במשמרתו ולא במשמרת אחרת, היא המקיימת את מצוות המשמרות. את הנראה בעניות דעתי כתבתי לאור הקושיא על הבנה זו.

הרמב"ם כשיטתו הביא בספר המצוות את ההגדרה העקרונית של המצווה דהיינו חלוקת משמרות הכהונה. אמנם במשנה התורה הביא הרמב"ם את הפן המעשי של המצווה - הכנסת כל שאר המשמרות לעבודה ברגל (ושמחתי לראות שהקדימונו וכן יישב את הסתירה ברמב"ם הרב אברהם אלתר פינטוך[11]).

ההגדרה שבספר המצוות באופן עקרוני כוללת את כל העבודות ועל כן אין ברגל חריגה מן המצווה. לאור זאת מובנת הגדרת המצווה במנין של ספר ההלכות בראש הלכות כלי המקדש "שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים".

אכן המצווה בכללותה כוללת שני חלקים:

א. ייעוד המשמרות למשך כל השנה.

ב. ייעוד כל המשמרות יחד לעבודת הרגל.

בולט הדבר במנין הקצר של הרמב"ם ששם הגדיר במפורש את שני החלקים היוצרים יחד את הגדרת המצווה וזו לשונו[12]:

> להיות הכהנים עובדים במקדש משמרות משמרות ובמועדים עובדין כאחד שנאמר 'וכי יבוא הלוי וגו' לבד ממכריו על האבות'.

ד.

על משמעות ייעוד המשמרת לעבודה נשתדל לעמוד דרך שתי חריגות בהם אין העבודה מתבצעת על ידי אנשי המשמר.

מובא בגמרא[13]:

> תנו רבנן מנין לכהן שבא ומקריב (= אם נדר או שזה מוטל עליו חטאת אשם חובה מקריב אף במשמרת שאינה שלו – רש"י) קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה תלמוד לומר 'ובא בכל אוות נפשו לשרת'.

בקרבן פרטי של כהן אין הדינים של משמר דוחים את הכהן שבא ממשמרת אחרת, ויכול הכהן כעלי הקרבן לעבוד את עבודות הקרבן אף שלא במשמרתו. חריגה נוספת מצאנו בדיני המשמרות וכך שנינו ביחס לכהן גדול במשנה בסכת יומא[14]:

---

[11] בספרו "פקודי ישרים" על ספר המצוות לרמב"ם מ"ע ל"ו.

[12] מ"ע ל"ו.

[13] בבא קמא קט ע"ב.

ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב שכהן גדול מקריב בראש ונוטל חלק בראש (=ואין המשמר יכול לעכב על ידו - רש"י).

לאור שתי חריגות אלו ניתן לומר כי ייעוד המשמרות לא נובע מצד הכהן אלא מצד המקדש. מצד הכהן עצמו, כל כהן ראוי הוא לעבודה ועל כן בקרבנותיו הפרטיים אין הוא זקוק לאנשי המשמר. אמנם מצד המקדש יש צורך בכהנים שיהיו מוקדשים אך ורק למקדש ולעבודתו מתוך כך יעבדו את עבודת המקדש.

כיון שבמשך השנה הכהנים עסוקים בעסקיהם הפרטיים ובמקום מגוריהם אין הם ראויים להיות אנשי המקדש. אמנם בשבוע של משמרתם מיועדים אנשי המשמר להיות חלק ממערכת המקדש ומתוך כך ראויים לעבוד את עבודת המקדש.

על כן, קרבנות הציבור כיון שהם חלק ממערכת המקדש יוקרבו על ידי אנשי המשמר, וכן כל הקרבנות של הזרים המובאים למקדש (שכן אינם ראויים להקריבם וממילא מביאים הם את הקרבן למקדש על מנת ששם יטפלו כראוי בקרבנם).

לעומת קרבנות אלו, כהן המקריב קרבן יחיד של עצמו הרי הוא בא בעצמו להקריבו ואין זה הוא קרבן שהינו חלק ממערכת המקדש אלא קרבן עצמי שלו שרק מוקרב במקדש[15] שכן אסור לשוחטו ולהקריבו בחוץ.

את החלוקה שבין אנשי המשמר שהינם חלק ממערכת המקדש, לבין הכהן הפרטי, ניתן לראות גם כן בדברי המשנה למלך. המשנה למלך[16] הכריע שאין בעל הקרבן יכול להחליט על כהן מסוים מתוך המשמרת שדווקא הוא יקריב את קרבנו, אלא כל הקודם זוכה. בכך נראה כי כל כהן בתוך המשמרת אינו מקריב בתור כהן הנפרד מחברו (שאם כן היה יכול

---

[14] יד ע"א.

[15] שמא ניתן לדייק מרש"י שכתב בפירושו על הגמרא בבבא קמא: "אם נדר קרבן או שהיה מוטל עליו מס חטאת ואשם חובה מקריב אף במשמרת שאינה שלו". רש"י ציין את קרבנות הרשות והחובה וצריך להבין מדוע ציין את קרבנות הרשות בנדר והלא יכולים הם לבוא אף בנדבה. שמא דייק רש"י שרק קרבן הבא בנדר הינו דין לכהן מה שאין כן קרבן נדבה ששם ישנה התפסה על הקרבן "הרי זו" ולא על האדם (ועל כן פטור בהבאת הקרבן מלהביא אחר ראה משנה מגילה פ"א מ"ו ומשנה קינים פ"א מ"א) ושם הקרבן הינו מוקדש למקדש ואם כן יהיה מובא לאנשי המשמר. אמנם גם כן ניתן לומר שכיון שאין זהו המקום בו דנים ביחס שבין נדר לנדבה אזי רש"י כתב את הלשון נדר שכן אף הנודב קרבן יש לו פן של התחייבות להביא את הבהמה לקרבן ואם כן אף הנדבה הרי היא שייכת ללשון התחייבות שבמערכת הנדרים.

[16] הל' תמידין ומוספין פ"ד ה"ט.

להיות שליחו של הבעלים), אלא הוא חלק מהמקדש ועל כן כל כהני המשמרת שווים בזכותם להקריב.

שונה הדבר בקרבן יחיד של כהן שאין בו את דין המשמר. שם יכול הוא למנות ולייחד כהן מסוים[17], וכל זאת מטעם שיכול הוא בעצמו להקריב. לא בכדי כהן בעל מום שאינו ראוי לעבודה ואם כן קרבנו נמסר למקדש לשם הקרבה (כמו אצל זר), אף את קרבנו היחיד מחויב הוא לתת למשמר ואינו יכול למנות כהן מסוים לכך[18].

את צורת ייעוד אנשי המשמר לעבודת המקדש מוצאים אנו במסכת תענית[19]:

> אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב (העובדים באותו יום מימי השבוע של המשמרת) לא ביום ולא בלילה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת.

טעם איסור התספורת והכיבוס מבואר בגמרא[20]:

> מאי טעמא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין.

אנשי המשמר מוכנים מראש על ידי כיבוס בגדיהם ותספורת ראשם להיות מכובדים למקדש. בשבוע זה מוכנים הם לעבודתם ונמנעים לשתות יין הפוסל את העבודה וכל אנשי המשמרת הרי הם כחלק ממערכת הקודש לשבוע זה. כל זאת ביטוי להקדשתם בקודש והוצאתם משגרת היום יום כפי שנקבע בחלוקת המשמרות (כך מבואר גם כן ברמב"ם בספרו מורה הנבוכים[21] כי איסור השכרות והניוול של הכהנים זהו דין בכבוד המקדש ולא בכשרות הכהנים כגברא לעבודה).

שונה הוא הכהן גדול ששייך תמיד למערכת המקדש כדברי התורה[22] " ומן המקדש לא יצא" ולעולם אין שערו מנוול כדברי התורה[23] "את ראשו לא יפרע" ופסקה הברייתא[24] שכהן גדול מסתפר כל ערב שבת.

---

[17] ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד הל' ו'.

[18] שם הל' ח' ע"פ הגמרא הנ"ל בב"ק.

[19] טו ע"ב.

[20] שם יז.

[21] ח"ג פמ"ה.

[22] ויקרא כ"א, י"ב.

[23] שם פסוק י'.

[24] סנהדרין כב ע"ב.

ממילא הכהן הגדול תמיד הינו חלק ממערכת המקדש וגר הוא בסמוך למקדש[25], ועל כן אין הכהן הגדול זקוק לייעוד מיוחד להיות חלק ממערכת המקדש וממילא מובן מדוע אין הוא תלוי במשמרות הכהונה.

[25] ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ב ה"ז. להרחבה ראה בדברינו בפרק "היסח הדעת בציץ".